

XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG HỌC TẬP CHỦ ĐỘNG, SÁNG TẠO TRONG ĐÀO TẠO SĨ QUAN TRẺ Ở CÁC NHÀ TRƯỜNG QUÂN ĐỘI

Nguyễn Chí Thanh, Huỳnh Minh Thông
Tiểu đoàn 1, Sĩ quan Lục quân 2

Tóm tắt: Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và tác động sâu rộng của Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, yêu cầu đổi mới giáo dục – đào tạo trong Quân đội nhân dân Việt Nam ngày càng cấp thiết, đặc biệt trong nhiệm vụ đào tạo sĩ quan trẻ. Bài viết phân tích cơ sở lý luận, thực trạng và đề xuất các giải pháp xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo tại các học viện, nhà trường quân đội. Kết quả nghiên cứu cho thấy môi trường học tập hiện đại cần được kiến tạo đồng bộ trên các phương diện: đổi mới tư duy lãnh đạo giáo dục; nâng cao năng lực và phong cách sư phạm của đội ngũ giảng viên; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ số, mô phỏng và trí tuệ nhân tạo; xây dựng văn hóa học tập dân chủ – kỷ luật – sáng tạo; gắn kết học tập với nghiên cứu khoa học và thực tiễn huấn luyện quân sự. Việc phát triển môi trường học tập chủ động, sáng tạo không chỉ nâng cao chất lượng chiếm lĩnh tri thức mà còn góp phần hình thành tư duy khoa học, bản lĩnh nghề nghiệp và năng lực thích ứng của đội ngũ sĩ quan trẻ trong điều kiện tác chiến hiện đại.

Từ khóa: Môi trường học tập; học tập chủ động; sáng tạo; đào tạo sĩ quan trẻ; nhà trường quân đội.

BUILDING AN ACTIVE AND CREATIVE LEARNING ENVIRONMENT IN TRAINING YOUNG OFFICERS AT MILITARY SCHOOLS

Abstract: In the context of international integration and the profound impact of the Fourth Industrial Revolution, the need for innovation in education and training in the Vietnam People's Army is increasingly urgent, especially in the task of training young officers. The article analyzes the theoretical basis, current situation and proposes solutions to build an active and creative learning environment at military academies and schools. The research results show that a modern learning environment needs to be created synchronously in the following aspects: innovating educational leadership thinking; improving the capacity and pedagogical style of the teaching staff; Promote the application of digital technology, simulation and artificial intelligence; build a democratic - disciplined - creative learning culture; link learning with scientific research and military training practices. Developing a proactive and creative learning environment not only improves the quality of knowledge acquisition but also contributes to the formation of scientific thinking, professional qualities and adaptability of young officers in modern combat conditions.

Keywords: Learning environment; proactive learning; creativity; training young officers; military school.

Nhận bài: 21/10/2025

Phản biện: 20/10/2025

Duyệt đăng: 23/10/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang tác động sâu rộng đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, giáo dục, đào tạo trong Quân đội nhân dân Việt Nam cũng đứng trước yêu cầu đổi mới mạnh mẽ, toàn diện và sâu sắc. Mục tiêu không chỉ là trang bị cho học viên tri thức khoa học, kỹ năng quân sự hiện đại, mà còn là hình thành năng lực tư duy độc lập, khả năng sáng tạo, tinh thần tự học, tự rèn và khát vọng cống hiến của thế hệ sĩ quan trẻ trong thời kỳ mới.

Trong môi trường đó, các học viện, nhà trường quân đội không thể chỉ dừng lại ở việc truyền thụ kiến thức, huấn luyện kỹ năng mà cần phải kiến tạo một không gian học tập mở, giàu tính tương tác, khuyến khích sáng tạo và phát triển toàn diện nhân cách người sĩ quan tương lai. Môi trường học tập chủ động, sáng tạo không chỉ giúp học viên chiếm lĩnh tri thức mà còn hình thành phương pháp tư duy khoa học, khả năng xử lý tình huống linh hoạt, dám nghĩ, dám làm và dám chịu trách nhiệm, những phẩm chất cốt lõi của người chỉ huy trong chiến tranh hiện đại.

Xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong đào tạo sĩ quan trẻ vì thế trở thành một yêu cầu khách quan, mang tính chiến lược lâu dài. Đây không chỉ là điều kiện để nâng cao chất lượng dạy, học, mà còn góp phần trực tiếp vào quá trình xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam “cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại”.

Môi trường học tập trong nhà trường quân đội cần được nhìn nhận như một hệ thống tổng hợp, bao gồm cả không gian vật chất, kỹ thuật, nền nếp tổ chức, kỷ luật, mối quan hệ sư phạm, đồng đội, và không khí văn hóa học đường quân sự. Một môi trường học tập chủ động, sáng tạo phải bảo đảm tính dân chủ, kỷ luật, định hướng chính trị đúng đắn, đồng thời khơi gợi cảm hứng, thúc đẩy tinh thần tìm tòi, đổi mới trong từng học viên.

Trong thực tiễn, yêu cầu xây dựng môi trường học tập như vậy đặt ra cấp thiết hơn bao giờ hết khi các nhà trường quân đội đang bước vào giai đoạn chuyển đổi số, đổi mới căn bản phương pháp giảng dạy, tổ chức học tập theo hướng lấy người học làm trung tâm. Việc nhận diện đúng vai trò, nội dung và giải pháp xây dựng môi trường

học tập chủ động, sáng tạo sẽ là tiền đề để hiện thực hóa mục tiêu đào tạo sĩ quan trẻ “vừa hồng, vừa chuyên”, có đủ phẩm chất, năng lực đáp ứng nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận và yêu cầu xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo

Trong giáo dục hiện đại, “môi trường học tập” được hiểu là tổng hòa các điều kiện vật chất, tinh thần, xã hội và sự phạm nhằm hình thành và phát triển toàn diện năng lực, phẩm chất của người học. Đối với nhà trường quân đội, môi trường học tập không chỉ dừng lại ở không gian giảng đường, thư viện hay thao trường, mà còn bao hàm hệ giá trị quân nhân, văn hóa sư phạm, kỷ luật và quan hệ đồng đội, những yếu tố định hình tư duy và nhân cách sĩ quan.

Môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong đào tạo sĩ quan trẻ chính là không gian giáo dục nơi học viên được khuyến khích tự học, tự nghiên cứu, chủ động tiếp cận tri thức và phát huy khả năng sáng tạo trong quá trình học tập, huấn luyện. Đây không chỉ là một yêu cầu mang tính phương pháp, mà còn là biểu hiện của đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo trong Quân đội hiện nay.

Cơ sở hình thành yêu cầu này bắt nguồn từ:

Thứ nhất, sự phát triển nhanh chóng của khoa học, công nghệ, đặc biệt là công nghệ số, trí tuệ nhân tạo, mô phỏng thực tế ảo... đã thay đổi căn bản cách thức con người học tập và tiếp cận thông tin. Học viên sĩ quan ngày nay cần không chỉ học “đúng”, mà còn phải học “thông minh”, biết tự tìm kiếm, xử lý và vận dụng tri thức mới.

Thứ hai, yêu cầu của chiến tranh hiện đại, tác chiến hiệp đồng và chuyển đổi số trong quân sự đòi hỏi người sĩ quan trẻ có tư duy sáng tạo, linh hoạt, khả năng thích ứng cao với môi trường biến động, phức tạp.

Thứ ba, từ yêu cầu thực tiễn đào tạo, huấn luyện, chỉ khi học viên được đặt trong môi trường học tập chủ động, sáng tạo, họ mới có thể rèn luyện bản lĩnh, tư duy độc lập và kỹ năng ra quyết định đúng đắn trong điều kiện áp lực cao.

Từ đó có thể khẳng định: Xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong các nhà trường quân đội vừa là yêu cầu tất yếu khách quan, vừa là giải pháp chiến lược để nâng cao chất lượng đào tạo sĩ quan trẻ, đáp ứng mục tiêu xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam “tinh, gọn, mạnh, hiện đại” trong giai đoạn mới.

2.2. Thực trạng xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo ở các nhà trường quân đội hiện nay

Những năm gần đây, nhờ sự quan tâm chỉ đạo của Quân ủy Trung ương, Bộ Quốc phòng và Tổng cục Chính trị, các học viện, nhà trường trong toàn quân đã có nhiều chuyển biến tích cực trong việc đổi mới công tác giáo dục, đào tạo. Việc phát huy tính chủ động, sáng tạo của học viên được coi là một trong những tiêu chí quan trọng để đánh giá chất lượng đào tạo và hiệu quả quản lý nhà trường.

Về nhận thức, cấp ủy, chỉ huy, cơ quan chính trị và đội ngũ giảng viên ngày càng thấy rõ vai trò của môi trường học tập đối với việc hình thành năng lực, phẩm chất sĩ quan trẻ. Nhiều đơn vị đã ban hành nghị quyết chuyên đề, kế hoạch hành động cụ thể về “xây dựng môi trường sư phạm mẫu mực”, “không gian học tập sáng tạo”, “năm học đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập tích cực”.

Về cơ sở vật chất, nhiều học viện, nhà trường đã được đầu tư nâng cấp phòng học đa năng, trung tâm huấn luyện mô phỏng, thư viện số, hệ thống e-learning và hạ tầng mạng quân sự. Một số nơi đã bước đầu triển khai lớp học thông minh, sử dụng phần mềm mô phỏng chiến thuật, bản đồ số, thực tế ảo tăng cường (AR/VR) trong huấn luyện. Đây là nền tảng kỹ thuật quan trọng thúc đẩy học viên học tập chủ động và sáng tạo hơn.

Về phương pháp giảng dạy, xu hướng “lấy người học làm trung tâm” ngày càng được áp dụng rộng rãi. Nhiều giảng viên đã chuyển từ “dạy cái mình có” sang “tổ chức cho học viên tự chiếm lĩnh cái họ cần”, áp dụng các hình thức dạy học dự án, dạy học qua tình huống, thảo luận nhóm, phản biện mở, học qua trải nghiệm thực tế.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả tích cực, vẫn tồn tại không ít khó khăn và hạn chế: Còn một bộ phận giảng viên chưa mạnh dạn đổi mới phương pháp, vẫn duy trì cách dạy thuyết giảng truyền thống, ít gợi mở, chưa khuyến khích tư duy phản biện. Cơ sở vật chất, kỹ thuật chưa đồng bộ giữa các nhà trường; hạ tầng công nghệ thông tin, phòng học mô phỏng, học liệu điện tử ở nhiều nơi còn thiếu và yếu. Một bộ phận học viên còn thụ động, ngại phát biểu, thiếu kỹ năng tự học, kỹ năng nghiên cứu khoa học; tư duy sáng tạo chưa được khơi dậy mạnh mẽ. Một số quy định quản lý, đánh giá kết quả học tập vẫn còn thiên về hình thức, chưa khuyến khích sự đổi mới và sáng tạo thực chất.

Những tồn tại này xuất phát từ nhiều nguyên nhân: hạn chế về nhận thức; cơ chế quản lý còn cứng nhắc; môi trường học tập chưa thực sự dân chủ, cởi mở; công tác động viên, khích lệ tinh thần sáng tạo của học viên còn chưa tương xứng.

2.3. Giải pháp xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong đào tạo sĩ quan trẻ ở các nhà trường quân đội

Việc xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo là một quá trình tổng thể, đòi hỏi sự phối hợp đồng bộ của nhiều yếu tố: nhận thức lãnh đạo, năng lực giảng viên, động cơ học tập của học viên, cơ sở vật chất, công nghệ, văn hóa học đường và cơ chế quản lý. Để tạo chuyển biến thực chất, cần tập trung triển khai đồng bộ các nhóm giải pháp sau:

Một là, đổi mới nhận thức và tư duy lãnh đạo, quản lý giáo dục theo hướng lấy người học làm trung tâm

Đây là giải pháp có tính “đột phá mở đường”, bởi nhận thức là khâu đầu tiên quyết định hành động. Cấp ủy, chỉ huy, cơ quan chính trị, khoa giáo viên ở các nhà trường cần chuyển mạnh tư duy lãnh đạo từ “quản lý người học” sang “tạo điều kiện để người học phát triển”, xem việc xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo là một nhiệm vụ trọng tâm, thường xuyên gắn với quá trình đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo trong Quân đội.

Cần xác định rõ: học viên sĩ quan không phải là “đối tượng tiếp nhận tri thức” thụ động, mà là chủ thể tích cực của hoạt động học tập, rèn luyện và nghiên cứu khoa học. Vì vậy, các văn bản chỉ đạo, quy chế, quy định của nhà trường phải được rà soát, điều chỉnh theo hướng tăng quyền chủ động, tự chịu trách nhiệm của người học; đồng thời khuyến khích sáng tạo, dám nghĩ, dám làm, dám thử nghiệm những phương pháp học tập mới.

Bên cạnh đó, cần phát huy vai trò của công tác tư tưởng, tuyên truyền, nêu gương trong đội ngũ cán bộ, giảng viên, học viên để tạo ra sự thống nhất nhận thức sâu sắc: học tập chủ động, sáng tạo chính là con đường ngắn nhất để người sĩ quan trẻ phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực, đáp ứng yêu cầu tác chiến hiện đại.

Hai là, phát triển đội ngũ giảng viên có trình độ, phong cách sư phạm hiện đại và tư duy sáng tạo

Giảng viên là nhân tố trung tâm trong quá trình kiến tạo môi trường học tập chủ động, sáng tạo. Mỗi giảng viên không chỉ là người truyền thụ kiến thức mà còn là “người dẫn đường trí tuệ”, khơi dậy đam mê học tập, nghiên cứu và khát vọng sáng tạo của học viên.

Các nhà trường cần triển khai mạnh mẽ chương trình bồi dưỡng năng lực sư phạm số, kỹ năng thiết kế hoạt động học tập sáng tạo, năng lực sử dụng công nghệ mô phỏng, AI, dữ liệu lớn, học tập kết hợp (blended learning) cho đội ngũ giảng viên. Đặc biệt, cần khuyến khích giảng viên đổi mới phương pháp dạy học theo hướng tăng tính trải nghiệm, hợp tác, phản biện và giải quyết vấn đề thực tiễn, thay cho lối truyền đạt một chiều.

Cùng với đó, phải xây dựng văn hóa đổi mới sáng tạo trong đội ngũ giảng viên, coi đây là tiêu chí đánh giá năng lực nghề nghiệp. Giảng viên được quyền thử nghiệm, đề xuất các mô hình, phương pháp mới, được động viên, khích lệ, tôn vinh khi có sáng kiến mang lại hiệu quả. Có như vậy, họ mới thực sự trở thành “ngọn lửa lan tỏa” tinh thần học tập chủ động, sáng tạo trong học viên.

Ba là, đẩy mạnh chuyển đổi số, ứng dụng công nghệ hiện đại trong dạy học và quản lý đào tạo

Trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và chuyển đổi số toàn diện, việc ứng dụng công nghệ hiện đại là điều kiện tiên quyết để kiến tạo môi trường học tập thông minh, chủ động, sáng tạo.

Các nhà trường quân đội cần phát triển hạ tầng số đồng bộ, bao gồm hệ thống mạng nội bộ an toàn, thư viện điện tử, học liệu số, nền tảng quản lý học tập (LMS), lớp học ảo, phòng mô phỏng chiến thuật, và hệ thống dữ liệu huấn luyện, đào tạo. Trên nền đó, cần triển khai mô hình lớp học thông minh, kết hợp linh hoạt giữa học trực tiếp và học trực tuyến, giữa giảng đường và thao trường, giữa lý thuyết và tình huống thực tế.

Công nghệ mô phỏng, trí tuệ nhân tạo, thực tế ảo (VR/AR), bản đồ số tác chiến, phần mềm mô phỏng khí tài và vũ khí hiện đại cần được đưa vào sử dụng rộng rãi, giúp học viên được “học qua trải nghiệm”, “rèn luyện trong môi trường ảo nhưng sát thực tế chiến đấu”. Nhờ đó, năng lực tư duy phản biện, giải quyết vấn đề và sáng tạo chiến thuật được phát triển mạnh mẽ.

Bốn là, xây dựng văn hóa học tập tích cực, dân chủ, kỷ luật và sáng tạo trong nhà trường quân đội

Môi trường học tập chủ động, sáng tạo không thể hình thành trong bầu không khí gò bó, áp đặt hoặc thiếu dân chủ. Do đó, các nhà trường cần chú trọng xây dựng văn hóa học tập quân sự kiểu mới, trong đó hài hòa giữa tính kỷ luật, nền nếp và tính dân chủ, sáng tạo.

Trước hết, cần tạo dựng bầu không khí học tập cởi mở, tôn trọng lẫn nhau giữa giảng viên và học viên, giữa học viên với nhau; khuyến khích trao đổi, tranh luận, phản biện học thuật trên tinh thần xây dựng. Các diễn đàn học thuật, hội thảo chuyên đề, câu lạc bộ nghiên cứu trẻ cần được tổ chức thường xuyên, coi đó là “phòng thí nghiệm tư duy” để học viên rèn luyện khả năng trình bày, lập luận, bảo vệ quan điểm và đề xuất ý tưởng sáng tạo.

Cùng với đó, phải duy trì nghiêm nền nếp, kỷ luật học tập, giờ giấc, lễ tiết, tác phong quân nhân, coi đó là “hạ tầng đạo đức” của sáng tạo. Sáng tạo trong quân đội không đồng nghĩa với tự do vô nguyên tắc, mà là sự chủ động có định hướng, sáng tạo trong khuôn khổ, kỷ luật. Khi đó, học viên vừa được kích lệ tư duy độc lập, vừa được rèn luyện ý thức tổ chức, tính kỷ luật, hai phẩm chất đặc trưng của người sĩ quan.

Năm là, gắn kết chặt chẽ giữa học tập, nghiên cứu khoa học và rèn luyện thực tiễn quân sự

Thực tiễn cho thấy, sáng tạo chỉ thực sự nảy nở khi tri thức được vận dụng để giải quyết vấn đề thực tế. Vì vậy, cần thiết lập cơ chế liên thông giữa học tập, nghiên cứu, thực hành trong toàn bộ quá trình đào tạo sĩ quan trẻ.

Các nhà trường cần tổ chức thường xuyên diễn đàn khoa học trẻ, hội thi sáng tạo kỹ thuật, ngày hội nghiên cứu khoa học học viên, tuần lễ ý tưởng sáng tạo quân sự, trong đó học viên được khuyến khích trình bày, bảo vệ và hiện thực hóa sáng kiến của mình. Những đề tài, sáng kiến có giá trị cần được đưa vào thực nghiệm, thử nghiệm trong huấn luyện, quản lý, đời sống đơn vị, tạo ra “vòng tuần hoàn tri thức, sáng tạo, ứng dụng, cống hiến”.

Đồng thời, cần gắn hoạt động học tập trên giảng đường với huấn luyện thực tế, thực tập tại đơn vị cơ sở, để học viên vận dụng kiến thức chuyên môn, kỹ năng chỉ huy, khả năng tư duy sáng tạo vào giải quyết các tình huống thực tế. Qua đó, năng lực hành động, khả năng xử lý linh hoạt và bản lĩnh nghề nghiệp của người sĩ quan tương lai được hình thành và phát triển vững chắc.

III. KẾT LUẬN

Xây dựng môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong đào tạo sĩ quan trẻ là yêu cầu tất yếu của quá trình đổi mới giáo dục, đào tạo trong Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay. Đây không chỉ là nhiệm vụ sự phạm mà còn là yếu tố quyết định chất lượng và bản lĩnh nghề nghiệp của đội ngũ sĩ quan tương lai.

Thực tiễn cho thấy, các học viện, nhà trường quân đội đã có nhiều chuyển biến tích cực trong nhận thức và hành động; tuy nhiên, quá trình này cần tiếp tục được đẩy mạnh, đồng bộ và bền vững hơn. Việc phát huy vai trò chủ thể của học viên, đổi mới phương pháp giảng dạy, ứng dụng công nghệ số, xây dựng văn hóa học tập sáng tạo và gắn học với rèn, lý luận với thực tiễn là những hướng đi trọng tâm.

Môi trường học tập chủ động, sáng tạo trong quân đội không chỉ giúp học viên tích lũy tri thức mà còn rèn luyện tư duy độc lập, tinh thần dám nghĩ, dám làm và khả năng thích ứng với yêu cầu chiến đấu hiện đại. Đây chính là nền tảng để các nhà trường quân đội đào tạo nên lớp sĩ quan trẻ “vừa hồng, vừa chuyên”, có trí tuệ, bản lĩnh và khát vọng cống hiến cho Tổ quốc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Văn Lượng (2024), *xây dựng môi trường học tập tích cực trong trường đại học Việt Nam. Bài học từ kinh nghiệm quốc tế*, Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, Tập 20, Số 06.

Nguyễn Tuấn Lê (2020), *Môi trường văn hóa sự phạm với phát triển nhân cách học viên ở các trường sĩ quan Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay (Luận án Tiến sĩ)*, Học viện Chính trị – Bộ Quốc phòng, Hà Nội.